

اصلاحات عین الدوله

۱۸ مرداد ۱۳۹۵ ساعت ۱۷:۱۸

گفتار کوتاهی است درباره کسی که به چوب تاریخ‌نویسان به جمع مطرودین تاریخ پیوسته است. در جریان انقلاب مشروطیت سلطان عبدالمجید میرزا عین‌الدوله به عنوان مظهر استبداد و عامل اصلی تیره‌روزی ایران آماج حملات مشروطه‌خواهان قرار گرفت. با عزل او از صدارت و تبعیدش از تهران دستیابی مشروطه‌خواهان به اهدافشان تسهیل شد. نقش و جایگاه او در جریان انقلاب او را مغضوب نویسندگان شیفته مشروطه ساخته از این رو توجه آنها معطوف برخی وجوه شخصیتی و کرداری او شد و سایر وجوه را یا کمرنگ کردند یا نادیده گرفتند.

جوان و تاریخ- کشکول

گفتار کوتاهی است درباره کسی که به چوب تاریخ‌نویسان به جمع مطرودین تاریخ پیوسته است. در جریان انقلاب مشروطیت سلطان عبدالمجید میرزا عین‌الدوله به عنوان مظهر استبداد و عامل اصلی تیره‌روزی ایران آماج حملات مشروطه‌خواهان قرار گرفت. با عزل او از صدارت و تبعیدش از تهران دستیابی مشروطه‌خواهان به اهدافشان تسهیل شد. نقش و جایگاه او در جریان انقلاب او را مغضوب نویسندگان شیفته مشروطه ساخته از این رو توجه آنها معطوف برخی وجوه شخصیتی و کرداری او شد و سایر وجوه را یا کمرنگ کردند یا نادیده گرفتند. ما نیز از بررسی شرح حالش پیش و بعد از صدارت درمی‌گذریم و آن را به نوشتاری مفصل‌تر وامی‌گذاریم و فقط نگاهی گذرا بر نادیده‌ها و کمرنگ‌شده‌های دوره کوتاه صدارتش (از رجب ۱۳۲۱ق تا جمادی الثانی ۱۳۲۴ق) می‌افکنیم:

عین‌الدوله در اوضاعی جامه وزارت بر تن کرد که دیگران حاضر به قبول این مهم نبودند. با عزل امین‌السلطان از صدارت همگان انتظار داشتند همه چیز از مدار اصلی خارج شود و آشوب همه جا را فراگیرد، اما چنین نشد و عین‌الدوله به رغم مخالفتها و دسائس گوناگون با اقتدار بر اریکه وزارت تکیه زد و به اصلاح امور پرداخت. با تشکیل مجلس نرخ ارزاق قدمی مثبت جهت تثبیت قیمتها برداشت. تشکیل مجلس حفظ صحت نیز اقدام دیگر او بود. وظیفه این مجلس نظافت شهر تهران، تمیز نگهداشتن آب آشامیدنی مردم، ساختن رختشورخانه، دفع زباله، رسیدگی به وضع حمامهای عمومی و مسائلی از این قبیل بود. اصلاحات او در زمینه مالی چند جانبه بود. عین‌الدوله برای افزایش درآمد و کاهش مخارج ابائی نداشت که شاه را نیز در تنگنا قرار دهد و از بخششهای بی مورد او جلوگیری کند. فی‌المثل فرمان عشرت‌آباد را که شاه به پاس رقصی به رقاصه‌ای یهودی داده بود پس گرفت و اگر کسی جرات می‌کرد و از شاه خلعتی و فرمانی بی‌اذن عین‌الدوله می‌گرفت مؤاخذه می‌شد. صورت دربار را مشخص کرد و از خرج آن کاست. به پرداخت حقوق و مستمریها نظم بخشید و دست‌تقلب مستوفیان را کوتاه کرد. مالیاتهای تازه بر اراضی بست و تفاوت عمل را حذف کرد. همه حکام ولایات را برای نوروژ به تهران فراخواند تا از آنها تضمین بگیرد که با اصلاحات او مخالفتی نکنند و اگر حاکمی شرایط عین‌الدوله را نمی‌پذیرفت از حکومت عزل می‌شد. برای نظارت بر کار حکام یک مفتش از طرف شاه، یکی از طرف عدلیه، یکی از طرف تجار، یکی از طرف صندوق و یکی از طرف کابینه قرار داد تا احتمال خودسری و تعدی حکام را کاهش دهد. دفتر کابینه را تشکیل داد که فرامین حکام از آنجا صادر شود. خزانه‌داری کل را تأسیس کرد که در هر ولایتی شعبه‌ای داشت. اصلاحات او خصوصاً اصلاحاتی که منجر به قطع منافع مادی افراد می‌شد دشمنان فراوانی برایش به وجود آورد.

شبنامه‌نویسی علیه عین‌الدوله آغاز شد و او را تهدید به مرگ کردند. سلطان عبدالمجید میرزا عین‌الدوله علاوه بر نخوت و تکبر و استبدادی که بدو منسوب می‌دارند ویژگیهای شخصیتی دیگری نیز دارد که حتی مخالفینش هم نمی‌توانند آنها را انکار کنند. عدم وابستگی به دو قدرت انگلستان و روسیه خصوصیت بارز اوست. عین‌الدوله در دوره صدارتش هیچ امتیازی به خارجیها نداد و برای حفظ استقلال کشور دست به اقداماتی زد؛ بریگاد قزاق را که تحت نظر روسها اداره می‌شد، تحت نظر مستقیم وزارت جنگ قرار داد. با تقاضای انگلیسیها برای کشیدن خط تلگراف بین نصرت‌آباد سیستان و کوه ملک سیاه مخالفت کرد. تلاش روسها و انگلیسها برای تطمیع او بی‌نتیجه ماند. نفرت عین‌الدوله از فرنگیها به حدی بود که در هنگام مسافرت شاه به اروپا که وی از همراهانش بود حاضر نشد از اتاق هتلش خارج شود. تکبرش در قبال فرنگیها و سیاست تقویت حکومت مرکزی‌اش مطلوب انگلیسها و روسها نبود

بنابر این کمر همت به تضعیف پایه‌های اقتدارش بستند. در جریان انقلاب مشروطیت که زمینه‌های سیاسی _ اجتماعی _ اقتصادی و فرهنگی آن مهیا شده بود مخالفین داخلی و خارجی عین‌الدوله همسو با هم در تضعیف او کوشیدند و موفق شدند فرمان عزلش را به دست آورند. در نتیجه از تلاش عین‌الدوله برای انجام اصلاحات ثمری حاصل نشد.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetarikh.com/news/۲۳۰۱۹/الدوله-عین-اصلاحت>